

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

УДК 378.018.8:373.5.011.3-051:811.161.2]:[37:001.895](045)
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.307757>

Валентина Коваль, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри української мови та методики її навчання
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
Катерина Маслюк, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови та методики її навчання
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті досліджено проблему модернізації та переорієнтації сучасної системи освіти відповідно до європейських тенденцій, що висвітлені в Концепції Нової української школи. Проаналізовано зміст нормативних документів, які становлять основу професійної та мовної освіти в Україні. Встановлено поняття “підхід” як комплекс базових елементів освітнього процесу та педагогічних знань, умінь та навичок, що сформувались за допомогою цілеспрямованої педагогічної діяльності. Охарактеризовано підходи навчання майбутніх учителів української мови та літератури, на основі яких будується освітній процес в закладах вищої освіти. Обґрунтовано місце компетентнісного підходу та особливості його впровадження в освітній процес відповідно до положень Концепції НУШ. З’ясовано сутність поняття “інноваційні освітні технології” та їх роль у професійному навчанні. Визначено перелік тих інноваційних освітніх технологій, які зазвичай використовують педагоги у своїй професійній діяльності.

Ключові слова: професійна освіта; мовна освіта; нова українська школа; професійні компетентності; компетентнісний підхід у навчанні; інноваційні освітні технології; вчитель української мови та літератури; освітній процес; навчально-виховний процес; заклад загальної середньої освіти; європейські цінності.

Лім. 22.

Valentyna Koval, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Professor of the Ukrainian Language and Methods of its Teaching Department,
Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University
Kateryna Masliuk, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Ukrainian Language and Methods of its Teaching Department,
Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE USING INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES

The article examines the problem of modernisation and reorientation of the modern education system in accordance with European trends highlighted in the Concept of the New Ukrainian School. Continuous improvement of teacher education is the main factor in the continuous development of personal and professional qualities of teachers of the Ukrainian language and literature, since only continuous learning and implementation of the acquired knowledge in their practical activities will contribute to professional development. The modernisation of the educational space indicates the need to move from traditional to innovative forms, approaches, methods, techniques and teaching aids that promote the development of creative thinking. The constant updating of research in the field of vocational education is an important factor in improving the quality of training of future teachers of Ukrainian language and literature in the context of high competition among young professionals in the modern labour market.

The professional training of future teachers of Ukrainian language and literature is based on specific regulatory and legislative documents that stimulate the development of the Ukrainian language in all spheres of social activity. Globalisation and multiculturalism of modern society increase the role of language education and define it as the main tool for shaping national consciousness and social mobility. Modern requirements for personal and professional qualities imply continuous review and improvement of teaching approaches at all educational levels, including during the practical training of philology teachers.

In the process of analysing the scientific literature, the importance of a competence-based approach in the training of future teachers of Ukrainian language and literature was determined, since its essence is the development of professional competences and rapid adaptation to changes in society. Improvement of education involves the use of the latest methodological developments in the classroom, which are aimed at developing basic professional competences and fostering the desire for self-education and self-improvement in future teachers of Ukrainian language and literature.

High-quality professional training of philology students involves targeted activities on the student's personality with the help of innovative educational technologies.

Keywords: vocational education; language education; new Ukrainian school; professional competencies; competence-based approach to teaching; innovative educational technologies; teacher of Ukrainian language and literature; educational space; educational process; general secondary education institution; European values.

Постановка проблеми. Сучасна вища освіта ставить перед собою завдання успішно підготувати кваліфікованих компетентних фахівців, які будуть показувати високі результати під час виконання певної діяльності, зокрема у навчанні української мови та літератури. Процес навчання визначається науковцями (В. Кремень, В. Лозова, В. Луговий, Л. Лук'янова, В. Майборода, С. Омельчук, В. Онищук, О. Савченко, С. Сисоева тощо) як спеціальна форма розповсюдження суспільно-історичного досвіду, який було здобуто людством у процесі розвитку та сформовано у вигляді системи знань, умінь та навичок.

Розвиток освітніх можливостей у сучасному суспільстві зумовлює удосконалення всіх компонентів цієї структури, зокрема підходів до навчання, на основі яких будується стратегія розвитку та виховання мовної особистості, відбувається процес формування компетентного мовця, який вмів вдало використовувати мовні засоби, ідентифікує мовні неточності у процесі спілкування та розуміє термінологію, якою послуговується як у повсякденному житті, так і у своїй професійній діяльності. На сьогодні роль вчителя полягає не лише у володінні академічними навичками, а й у розумінні вікової психології та актуальних потреб дітей у сучасному соціумі, вмінні організувати групову роботу в класі таким чином, щоб учні розвивали критичне мислення та здатність до міжособистісної комунікації.

Актуальність цієї статті зумовлена модернізацією освітнього простору в Україні та переорієнтуванням напрямку навчально-виховного процесу, про що свідчать такі нормативні документи як Закон України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Проект стандарту вищої освіти зі спеціальності 014 “Середня освіта” на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти від МОН від 2023 року, Проект стандарту вищої освіти зі спеціальності 014 “Середня освіта” на другому (магістерському) рівні вищої освіти від МОН від 2023 року, Державний стандарт базової середньої освіти, Концепція розвитку педагогічної освіти, Концепція Нової української школи [10; 13; 15; 17; 19; 20].

Стратегічним документом, що висвітлює необхідність зміни структури навчально-виховного процесу, є Концепція Нової української школи, положення якої передбачають формування цілісної та всебічно розвиненої особистості; патріота, що має чітку громадянську позицію та діє відповідно до ustalених морально-етичних принципів; інноватора, який спроможний до саморозвитку впродовж усього життя, може конкурувати на сучасному ринку праці та сприяє економічному розвитку країни. Така переорієнтація української школи на європейські стандарти зумовлює необхідність модернізації українського освітнього простору закладів

вищої освіти та перегляд основних підходів викладання різних дисциплін, зокрема методики навчання української мови [18].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що вивченням “підходу” як основного чинника формування особистості здатної до аналізу, узагальнення та синтезу інформації, кількість якої стрімко збільшується, займалися такі відомі вітчизняні педагоги: В. Бевз, Н. Білик, А. Богущ, З. Борисова, О. Варецька, Е. Вільчковський, С. Караман, В. Коцур, О. Куцевол, О. Пометун, І. Удовиченко, П. Сікорський, М. Стельмахович; психологи: І. Бех, З. Карпенко, О. Кононко, Г. Костюк, Л. Найдьонова, Р. Павлеків, Т. Титаренко, А. Фурман; лінгвісти й лінгводидакти: В. Бадер, З. Бакум, А. Богущ, Н. Горбунова, К. Городенська, М. Греб, Л. Колібаба, М. Пентилюк, Н. Сіранчук, І. Хом'як, Л. Овсієнко, В. Олексенко, І. Ющук; літературознавці: Г. Токмань, В. Пахаренко, А. Ситченко, О. Слизук, А. Усатий, Т. Яценко.

Метою цієї статті є виокремлення та обґрунтування сучасних підходів професійної підготовки майбутніх учителів української мови й літератури, розкриття сутності поняття інноваційних технологій та їх ролі у підготовці майбутніх учителів української мови і літератури.

Виклад основного матеріалу. Важливим чинником у процесі навчання вчителя-філолога є принцип неперервності педагогічної освіти. Це зумовлено тим, що вчитель може розвиватись тільки тоді, коли постійно навчається чомусь новому та впроваджує здобуті знання на практиці. Під час розвитку педагогічної освіти важливо враховувати національне освітнє середовище та інноваційні здобутки світового досвіду. Така тактика розвитку освітнього простору буде найбільш вдалою та допоможе зреалізувати мету модернізації неперервної педагогічної освіти, яка передбачає поліпшення професійної компетентності на базі демократії, гуманізму, інноваційних технологій, удосконалених технічних засобів навчання [5].

Провідна мета освітньої політики всіх цивілізованих країн світу визначається як сприяння удосконаленню якості сучасної освітньої парадигми за допомогою зміни традиційних методів навчання, які допомагають лише розвитку репродуктивних шляхів засвоєння інформації, на інноваційні. Останні, зі свого боку, передбачають формування креативного мислення під час занять, зокрема й уроків української мови та літератури; продуктивного пошуку шляхів вирішення поставленого завдання та активного залучення до мозкової діяльності всіх учасників освітнього процесу. Важливим елементом інноваційного навчання є зосередження уваги на розвитку та вдосконаленні фундаментальних навичок, таких як читання, грамотне написання текстів різних жанрів та рівнів, навички продуктив-

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

ного мислення, соціальні навички, спрямовані на встановлення міжособистісних зв'язків. Навчання важливо здійснювати константно у будь-якому віці, щоб набувати професійної мобільності та бути конкурентоспроможним на сучасному ринку праці [21, 18].

Зауважимо, що задля розвитку педагогічної освіти слід безперервно оновлювати дослідження в галузі фундаментальної науки, популяризувати педагогічні заклади вищої освіти, підвищувати їхній статус серед молодого покоління, поліпшувати умови праці для молодих спеціалістів та вдосконалювати структурні підрозділи, що займаються післядипломною освітою педагогів.

Сутність професійної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури для освітніх ступенів “Бакалавр” та “Магістр” в сучасному освітньому просторі визначається нормативними документами, які оприлюднено Міністерством освіти і науки України. Вони передбачають підготовку фахівців на психолого-педагогічних, інформаційних, методичних, соціально-гуманістичних та практичних засадах.

Професійна підготовка майбутнього вчителя української мови та літератури здійснюється на основах Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” (2019) головною ідеєю якого є впровадження української мови в кожен сферу суспільної діяльності та виховання патріотично налаштованої особистості, що володіє державною мовою на достатньо високому рівні. Відповідно до положень зазначеного документа українська мова визначається як єдина державна мова в Україні та нею мають послуговуватись у всіх галузях, зокрема й в системі освіти [16].

Глобалізація суспільного устрою та необхідність особистості у миттєвій реакції на перебування в умовах полікультурності підвищує зацікавленість до мовної освіти як до ґрунтового механізму в процесі розвитку людини. Мовна освіта слугує значущим засобом для формування основних характеристик свідомості індивіда та його можливості бути соціально мобільною серед полікультурного населення, академічно мобільною в освітньому середовищі та професійно мобільною на сучасному ринку праці, як українському, так і міжнародному. Виходячи з досвіду країн Європи, саме мовна політика є провідним елементом виховання особистості в сучасному освітньому просторі [12, 25].

У зв'язку з останніми подіями в Україні практичний аспект підготовки майбутніх учителів української мови та літератури до їхньої професійної діяльності потребує перегляду та змін не лише на університетському рівні, а й на всеукраїнському. Відповідно до Концепції розвитку педагогічної освіти (2018) практична підготовка педагогів має

бути безперервною та спрямованою на засвоєння здобутих знань і навичок у процесі занять. Реалізація цього напряму Концепції має наскрізний характер та здійснюється протягом усього освітнього процесу з урахуванням відмінностей спеціалізацій, які надаються в закладах вищої освіти відповідно до умов сьогодення [10].

І. Бех стверджує, що основною складовою процесу модернізації сучасної освітньої парадигми є чітка стратегія розвитку та наявність інструментарію для її втілення. На думку автора, для розвитку повноцінної особистості педагогам необхідно дотримуватись основних напрямів: виховання фундаментальних цінностей, побудова особистісно орієнтованого середовища навчання та колективна співпраця членів соціуму між собою [1].

Як зазначають Н. Голуб та О. Горошкіна, реформування вищої освіти та збільшення її престижу серед суспільства в умовах глобалізації можливе за умов оновлення мети та завдання закладів вищої освіти відповідно до демократичних цінностей, патріотичного спрямування, сучасних потреб ринку в висококваліфікованих педагогах, які володіють знаннями та навичками на високому рівні, мають гнучке мислення, вміють швидко адаптуватись до обставин, впевнено не тільки формулюють, а й виражають свою думку, володіють навичками комунікації; впровадження інноваційних технологій навчального процесу; введення інформаційно-комунікаційних засобів в освітній простір [3].

За словами В. Кременя, освіта у закладі вищої освіти передбачає формування близького до ідеального майбутнього за допомогою виховання нового покоління фахівців окремої галузі, тобто утворення людського (знання, уміння, навички) та соціального (загальні та культурні цінності, менталітет, стійка громадянська позиція) капіталу, що буде використаний на користь державі [11].

Удосконалення навчально-виховного процесу в закладах вищої освіти передбачає насамперед заохочення до наукового обґрунтування спроектованих інноваційних технологій викладання та реалізацію модернізованих прийомів, форм, методів та засобів викладання в процесі навчальної діяльності, про що вказує у дослідженнях Н. Мосьпан. У своїй статті науковиця зосереджує увагу на важливості переорієнтації сучасного освітнього простору на європейські стандарти зі збереженням національних освітніх традицій [13].

Відомі науковці (В. Майборода, В. Семиченко, О. Семенов та інші) вивчають проблеми неперервного навчання педагогічних працівників, удосконалення вищої педагогічної освіти, формування практичних навичок педагогів, професіоналізму, навчання майбутніх учителів застосовувати інноваційні технології на уроках, аналізу якості навчально-виховного процесу. Охоплення цих проблем дає

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

можливість розробити найбільш ефективну систему підготовки бакалаврів та магістрів різних спеціальностей та спеціалізацій, зокрема вчителів української мови та літератури, розширити теоретико-методологічні основи особистісно орієнтованого підходу до навчання, формувати знання складову та практичний досвід для подальшої роботи в певній галузі.

Т. Колупасва у своїх дослідженнях зазначає про те, що незалежно від вимог професійної підготовки, які ставляться до майбутніх учителів, важливим фактором є те, наскільки їх ступінь розвитку відповідає рівню інформаційного, технологічного та соціокультурного прогресу в сучасному суспільстві, сучасним ідеологічним тенденціям і традиційним канонам освітнього процесу в Україні [9].

Варто зауважити, що С. Калашнікова наголошує на необхідності використання засад теорії організаційного розвитку професійної компетентності, яка буде актуальною на сьогодні, зокрема положення теорії саморозвитку особистості під керівництвом педагога для забезпечення ефективної та результативної співпраці між майбутнім фахівцем та закладом вищої освіти [6].

Процес професійної підготовки педагога, а саме вчителя української мови та літератури, включає в себе виховання творчої особистості, яка спроможна саморозвиватися, самовдосконалюватися та виконувати продуктивну діяльність протягом тривалого періоду. Такий підхід допоможе сформувати якісні професійні навички і закріпити набуті знання у майбутніх педагогів.

Проблема формування професійної компетентності педагога була досліджена українськими науковцями (Н. Бібік, О. Драгайцев, О. Овчарук, О. Пошетун, О. Савченко, О. Семенов). Аналіз напрацювань засвідчує, що професійна компетентність повністю може бути зреалізована лише у педагогів, які займаються саморозвитком та докладають значних зусиль для удосконалення професійної компетентності, а педагогічний заклад вищої освіти відіграє роль основоположника й формує базові знання та навички, на основі яких педагог буде розвиватись у процесі подальшої професійної діяльності [21]. Складність формування професійної компетентності педагога полягає у створенні сприятливих умов для розвитку студентського потенціалу. Результат професійної підготовки визначається конкурентоспроможністю кандидата на сучасному ринку праці та залученістю фахівців до освітнього і суспільного простору, що, зі свого боку, сприяє кращій адаптації у професійній сфері та соціумі загалом.

Досліджуючи напрацювання науковців, ми зосередили увагу на тому, що формування професійної компетентності педагогів, зокрема вчителів української мови та літератури, під час освітнього

процесу у ЗВО відбувається на основі компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів, за допомогою яких формується навчально-виховний простір, де студенти зможуть практикувати, як доцільно використовувати здобуті навички та знання в реальному середовищі.

Як зазначає П. Сікорський, підхід у педагогіці тлумачиться як сукупність основних компонентів навчально-виховного процесу й комплекс педагогічних знань, умінь та навичок набутих у процесі педагогічної діяльності, окреслення яких сприяє досягненню найвищих результатів під час реалізації основної мети і завдань навчання української мови та літератури в закладах загальної середньої освіти відповідно до Модельних навчальних програм затверджених МОН [22, 97].

Дослідження цих підходів дало підставу зробити висновок, що в межах діяльнісного підходу головним компонентом змісту стандартного навчання у закладах вищої освіти визначаються об'єкти та вчення про них, що вже відомі. Під час застосування компетентнісного підходу основним елементом визначено компетенцію, що слугує способом діяльності для окремих об'єктів.

І. Бех у своїх дослідженнях зазначає, що головні ідеї особистісно орієнтованого виховання, сутність якого полягає у тому, що вихованець відіграє основну роль під час освітнього процесу, безпосередньо пов'язані з компетентнісним підходом, оскільки передбачають морально-духовне виховання особистості у процесі розвитку професійних якостей. Науковець також простежує зв'язок між діяльнісним та компетентнісним підходами, тобто схарактеризовує фрагменти набутого практичного досвіду як засіб, який сприяє засвоєнню набутих раніше навчальних надбань [2].

Отже, особистісний та діяльнісний підходи варто застосовувати в комплексі з компетентнісним, оскільки саме розвиток професійних компетентностей є основною функцією навчання у закладах вищої освіти, про що зауважують не лише українські, а й зарубіжні наукові джерела й організації, які дбають про якість освітнього процесу в прогресивних країнах.

Видатні вчені акцентують увагу на тому, що компетентнісний підхід зосереджений на отриманні успішного результату навчання та спрямований на створення передумов для розвитку традиційної системи “знання, уміння, навички”, щоб кандидат відповідав потребам ринку праці, розвивав освітні технології, впроваджував інноваційні методики навчання та сприяв розвитку системи освіти в Україні.

У дослідженнях українських учених (О. Овчарук, О. Пошетун, С. Сисоєва та ін.) визначено загальні питання використання компетентнісного підходу в освітньому просторі, природу понять

“компетентність” та “компетентнісний підхід” у системі освіти як загальної середньої, так і вищої; проблеми удосконалення освітнього простору шляхом застосування компетентнісного підходу в навчанні. Для розв’язання окреслених проблем було розкрито шляхи та умови формування необхідних компетентностей для професійної діяльності майбутніх учителів української мови та літератури, виокремлено й уточнено основні компетенції, їх роль у професійній діяльності та функції, які вони виконують, з’ясовано методологічну основу компетентнісного підходу, що забезпечує виконання мети, змісту та якості навчання у закладах вищої освіти.

Л. Овсієнко зауважує, що на сьогодні неможливо унормувати компетентнісну парадигму, тобто набір ключових компетенцій, які повністю відповідали б вимогам сучасності та підходили універсально для кожного фахівця, для закладів вищої освіти. Така проблема в контексті компетентнісного підходу спонукає до постійного перегляду стандартів освіти та до створення власних проєктів удосконалення освітнього простору в Україні [14].

Таким чином розуміємо, що компетентнісний підхід в освітньому просторі охарактеризований недостатньо, а набір ключових компетентностей постійно модифікується: одні компетентності стають неактуальними для запитів суспільства, тому їх замінюють новими. Проблема пошуку універсальних компетентностей спонукає науковців до константних досліджень компетентнісного підходу та безперервної модернізації українського освітнього середовища.

Модернізація стандартів компетентнісно зорієнтованої освіти є важливим етапом розвитку в сучасній лінгводидактиці та передбачає реалізацію інноваційних технологій навчання у процесі формування професійних компетентностей майбутніх учителів української мови та літератури. На думку науковців, професійна компетентність педагога полягає у його вмінні викладати філологічні предмети із використанням новітніх розвідок у галузі мовознавства і літературознавства, розвивати в учнів бажання досліджувати українське слово та його похідні, покроково формувати філологічне чуття мови, виховувати дослідницькі навички та потребу в постійному пошуку нових знань для власного загального розвитку [8].

Аналіз наукових джерел показав, що професійна підготовка майбутніх учителів української мови та літератури визначається як цілеспрямована діяльність, що синтезує мету, зміст і структуру навчання, комплекс психологічно-педагогічних та моральних якостей, знань, умінь і навичок, здобутих у процесі навчально-виховної діяльності. Формування сукупності цих характеристик у педагога сприятливо впливає на розвиток мотивації студен-

тів працювати у сфері освіти та науки, допомагає здобувати психолого-педагогічні, культурні та спеціальні знання, що надалі можуть використовуватись як у професійній діяльності, так і в інших соціальних сферах; дає можливість навчати інших предметів філологічного спрямування, здійснювати пошукову діяльність у площині філологічної науки та реалізовувати виховну роботу на заняттях [13].

Метою формування професійних якостей у майбутніх учителів української мови та літератури визначено гармонійне поєднання всіх підсистем у межах однієї дисципліни та простеження взаємозв’язку між іншими відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня здобувача вищої освіти (молодший бакалавр, бакалавр, магістр), формування мотиваційних настроїв до роботи у галузі освіти, її методологічної та фахової складової.

Отже, для ефективної модернізації вищої освіти слід сконцентруватися на пошуку та введенні ефективних засобів переорієнтації на європейські стандарти кваліфікованого працівника, зокрема педагога, що успішно застосовує здобуті знання про підходи, форми, методи, засоби та інноваційні технології в своїй практичній діяльності під час навчально-виховного процесу в закладах загальної середньої освіти. Ключовим елементом забезпечення успішного освітнього процесу є застосування інноваційних технологій навчання, за допомогою яких вихованці засвоюють низку професійних та особистісних характеристик.

Аналізуючи праці провідних учених-педагогів, знаходимо потрактування терміна “інноваційні освітні технології” як нових технологій навчання, що виникли у процесі педагогічної діяльності; адаптованих до українського освітнього простору технологій зарубіжних фахівців; вже відомих технологій, яким знайшли можливість застосування в нових умовах [8, 426].

У результаті опрацювання наукової літератури в галузі професійної освіти було з’ясовано, що до основних інноваційних освітніх технологій належать:

– використання останніх досягнень інформаційних технологій – суть полягає у застосуванні комп’ютерних технологій на заняттях для активізації візуального, аудіального та кінестетичного шляхів сприйняття інформації;

– робота в команді передбачає залучення всіх учасників освітнього процесу до розв’язання однієї проблеми, що допомагає розвинути комунікативні навички та креативне мислення під час спільної діяльності;

– застосування кейс-методу на заняттях – особливість цього методу полягає у використанні педагогом певної вигаданої або реальної ситуації як об’єкта дискусії і аналізу можливих варіантів розвитку подій;

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

– гра – цей метод передбачає створення ігрового середовища, в якому об'єкт навчальної діяльності стає суб'єктом та виконує роль педагога. Така рольова імітація реальної професійної діяльності спонукає шукати нові способи вирішення поставлених завдань в конкретній ситуації та підвищує інтерес до предмету;

– проблемне навчання – мета цього методу полягає у самостійному пошуку знань, необхідних для вирішення поставленого педагогом проблемного завдання, що посприяє якісному опрацюванню й засвоєнню необхідного матеріалу та активній мозковій діяльності;

– навчання на основі попереднього досвіду – суть методу полягає в співвідношенні теоретичної інформації предмету та попереднього досвіду студентів, що дозволяє утворити паралелі між теорією і практичною діяльністю;

– індивідуальне навчання – передбачає створення студентами власних шляхів засвоєння інформації за допомогою розробки навчальних планів та програм, що відповідають віковим особливостям, можливостям та інтересам вихованців;

– створення проєктів – у процесі такої форми індивідуальної або групової роботи студенти під керівництвом викладача створюють власний продукт та паралельно розвивають загальні та спеціальні професійні компетентності.

Сучасні інноваційні технології навчання передбачають активацію пізнавальної діяльності учнів та розкривають потенціал за допомогою нестандартних методів та прийомів навчання. Розвиток компетентностей за таких умов відбувається природно, що й передбачають основні положення нормативних та законодавчих документів [7].

Висновки. Отже, формування компетентного фахівця має відбуватись на основі державних документів та відповідно до Концепції НУШ, затвердженої Міністерством освіти і науки для переорієнтації навчально-виховного процесу в закладах загальної середньої освіти на європейські стандарти та інтеграції їх в сучасному українському суспільстві. Аналіз наукових джерел дає можливість дійти до висновку, що на сучасному ринку праці затребуваними є ті педагоги, зокрема вчителі української мови та літератури, які вміють вільно формулювати та виражати свої думки за допомогою мовного апарату, комунікувати з різними членами соціуму, використовувати здобуті під час освітньо-виховного процесу знання, уміння та навички, критично мислити в стресових ситуаціях та здатні до самоаналізу й безперервного самовдосконалення. Досягнення таких результатів навчання передбачає поєднання компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів, з очевидною домінантою формування компетентнос-

тей, які є необхідними для виховання як професійних якостей, так і особистісних загалом.

Реалізація цих підходів зумовлює пошук істотно нових шляхів навчання, за допомогою яких освітній процес був би сприятливим, невимушеним та найбільш результативним. Такими визначено інноваційні технології навчання, що передбачають використання нових методик викладання матеріалу на заняттях в доступній та легкій для сприйняття формі. Відповідно до Концепції НУШ вчитель має організувати урок таким чином, щоб учні мали змогу повноцінно проявити свій потенціал та розвинути, визначені за європейськими стандартами, компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Особистість у контексті орієнтирів розв'язального виховання. *Інноватика у вихованні*. 2015. № 1. С. 7–13.
2. Бех І. Сучасна освіта на шляху досконалості. *Рідна школа*. 2021. № 1 (1072). С. 32–37.
3. Голуб Н., Горошкіна О. Методи дистанційного навчання української мови. *Український педагогічний журнал*. № 4. С. 148–158. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-148-158> (дата звернення: 10.04.2024).
4. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. URL: <https://osvita.ua> (дата звернення: 04.04.2024).
5. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році: затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 12.09.23 р. № 1/13749-23. URL: <https://osvita.ua/> (дата звернення: 07.04.2024).
6. Калашнікова С. Розвиток лідерського потенціалу сучасного університету: основи та інструменти: навч. посіб. Київ: Пріоритети, 2016. 44 с.
7. Ковальчук В. Впровадження інноваційних технологій навчання у процесі професійної підготовки студентів закладів вищої освіти. *Молодий вчений*. 2018. № 3. С. 543–547.
8. Ковальчук В. Інноваційні технології навчання – основа модернізації професійної освіти. *Молодий вчений*. 2018. № 12 (64). С. 425–429.
9. Колупасва Т. Впровадження інформаційних технологій навчання в умовах проєктування інноваційного освітнього середовища вищого навчального закладу. *Інноватика у вихованні*. 2016. № 4. С. 157–168.
10. Концепція розвитку педагогічної освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 р. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/> (дата звернення: 06.04.2024).
11. Кремень В. Підготовка вчителя: виклики і відповіді. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. Т. 5. № 1. С. 1–6. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5104> (дата звернення: 12.04.2024).
12. Малихін О.В., Павленко І.Г., Лаврентьєв О.О., Матукова Г.І. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Київ: КНТ, 2014. 262 с.
13. Моспан Н. Вища освіта та ринок праці в Україні: десятиліття взаємодії. *Освітологічний дискурс*. 2021. № 32 (1). С. 20–38.

14. Овсієнко Л. Компетентнісний підхід до навчання: теоретичний аналіз. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2017. Вип. 2 (57). С. 82–87.

15. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37–38. Ст. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 07.04.2024).

16. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 р. № 2704-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 02.04.2024).

17. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 01.04.2024).

18. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 988-р. URL: <https://sites.google.com> (дата звернення: 01.04.2024).

19. Проект стандарту вищої освіти зі спеціальності 014 “Середня освіта” на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти від МОН від 2023 р. URL: <https://www.medu.edu.ua/> (дата звернення: 02.04.2024).

20. Проект стандарту вищої освіти зі спеціальності 014 “Середня освіта” на другому (магістерському) рівні вищої освіти від МОН від 2023 р. URL: <https://www.google.com/> (дата звернення: 02.04.2024).

21. Сисоєва С., Соколова І. Теорія і практика вищої освіти : навч. посіб. Київ ; Маріуполь, 2016. 338 с.

22. Сікорський П. Основні педагогічні підходи та їх вплив на формування навчальних технологій. *Освітні обрії*. 2021. № 1 (52). С. 96–100.

REFERENCES

1. Bekh, I. (2015). Osobystist u konteksti oriientyriv rozvyvalnoho vykhovannia [An individualist in the context of the guidelines of developmental education]. *Innovation in education*, No. 1, pp. 17–13. [in Ukrainian].

2. Bekh, I. (2021). Suchasna osvita na shliakhu doskonalosti [Modern education is on the way to perfection]. *Native school*, No. 1 (1072), pp. 32–37. [in Ukrainian].

3. Holub, N. & Horoshkina, O. (2022). Metody dystantsiinoho navchannia ukrainskoi movy [Methods of distance learning of the Ukrainian language]. *Ukrainian Pedagogical Journal*, No. 4, pp. 148–158. (Accessed 10 Apr.2024). DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-148-158> [in Ukrainian].

4. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity (2020). [State standard of basic secondary education]. (Accessed 04 Apr.2024). Available at: <https://osvita.ua> [in Ukrainian].

5. Instruktyvno-metodychni rekomendatsii shchodo vykladannia navchalnykh predmetiv u zakladakh zahalnoi serednoi osvity u 2023/2024 navchalnomu rotsi [Instructional and methodical recommendations for the teaching of academic subjects in Zahal secondary education institutions in the 2023/2024 academic year]. (2023 September 12, No. 1/13749-23). (Accessed 07 Apr.2024). Available at: <https://osvita.ua/> [in Ukrainian].

6. Kalashnikova, S. (2016). Rozvytok liderskoho potentsialu suchasnoho universytetu: osnovy ta instrumenty [Development of the leadership potential of a modern university: foundations and tools]. Kyiv, 44 p. [in Ukrainian].

7. Kovalchuk, V. (2018). Vprovadzhennia innovatsiinykh tekhnolohii navchannia u protsesi profesiinoi pidhotovky studentiv zakladiv vyshchoi osvity [Implementation of innovative learning technologies in the process of professional training of students of higher education institutions]. *A young Scientist*, No. 3, pp. 543–547. [in Ukrainian].

8. Kovalchuk, V. (2018). Innovatsiini tekhnolohii navchannia – osnova modernizatsii profesiinoi osvity [Innovative learning technologies are the basis of modernization of professional education]. *Young Scientist*, No. 12 (64), pp. 425–429. [in Ukrainian].

9. Kolupaieva, T. (2016). Vprovadzhennia informatsiinykh tekhnolohii navchannia v umovakh proektuvannia innovatsiinoho osvitnoho seredovyscha vyshchoho navchalnoho zakladu [Implementation of information technologies of learning in the conditions of designing an innovative educational environment of a higher educational institution]. *Innovation in education*, No. 4, pp. 157–168. [in Ukrainian].

10. Kontsepsiia rozvytku pedahohichnoi osvity [Concept of development of pedagogical education]. (2018 July 16, No. 776). (Accessed 06 Apr.2024). Available at: <https://mon.gov.ua/> [in Ukrainian].

11. Kremen, V. (2023). Pidhotovka vchytelia: vyklyky i vidpovidi [Teacher training: challenges and answers]. *Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*. Vol. 5. No. 1, pp. 1–6. (Accessed 12 Apr.2024). Available at: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5104> [in Ukrainian].

12. Malykhin, O.V., Pavlenko, I.H., Lavrentiev, O.O. & Matukova, H.I. (2014). Metodyka vykladannia u vyshchii shkoli [Teaching methods in higher schools]. Kyiv, 262 p. [in Ukrainian].

13. Mospan, N. (2021). Vyscha osvita ta rynek pratsi v Ukraini: desiatiylittia vzaiemodii [Higher education and the labor market in Ukraine: a desiatyly of interaction]. *Educational discourse*, No. 32 (1), pp. 20–38. [in Ukrainian].

14. Ovsienko, L. (2017). Kompetentnisnyi pidkhid do navchannia: teoretychnyi analiz [Competence approach to learning: theoretical analysis]. *Pedagogical process: theory and practice*, No. 2 (57), pp. 82–87. [in Ukrainian].

15. Zakon Ukrainy “Pro vyshchu osvitu” : pryiniaty 1 lyp. 2014 roku № 1556-VII [Law of Ukraine On Higher Education from July 1 2014, 1556-VII]. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, 2004. pp. 37–38. (Accessed 07 Apr.2024). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

16. Zakon Ukrainy “Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi” pryiniaty 25 Sept 2019 roku № 2704-VIII [Law of Ukraine “On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as a State Language”]. (Accessed 02 Apr.2024). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

17. Zakon Ukrainy “Pro osvitu” pryiniaty 5 Sept. 2017 roku № 2145-VIII. [On education: Law of Ukraine dated September 5, 2017 No. 2145-VIII]. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. pp. 38–39. (Accessed 01 Apr.2024). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/> [in Ukrainian].

18. Pro skhvalennia Kontsepsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity “Nova ukrainska shkola” na period do 2029 roku : roz-poriadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.12.2016 r. № 988-r. [About the approval of the Concept of the implementation of state policy in the field of reforming the secondary education “New Ukrainian School” for the period until 2029]. (Accessed 01 Apr.2024). Available at: <https://sites.google.com> [in Ukrainian].

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

19. Projekt standartu vyshchoi osvity zi spetsialnosti 014 "Serednia osvita" na druhomu (mahisterskomu) rivni vyshchoi osvity (2023). [The project of the standard of higher education in the specialty 014 "Secondary education" at the second (master's) level of higher education from the Ministry of Education and Culture]. (Accessed 02 Apr.2024). Available at: <https://www.google.com/> [in Ukrainian].

20. Projekt standartu vyshchoi osvity zi spetsialnosti 014 "Serednia osvita" na druhomu (mahisterskomu) rivni vyshchoi osvity vid MON vid 2023 r. [Project of the standard of higher education in specialty 014 "Secondary education" at the second (master's) level of higher education from the

Ministry of Education and Culture from 2023]. Available at: <https://www.google.com/> (Accessed 02 Apr.2024). [in Ukrainian].

21. Sysoieva, S. & Sokolova, I. (2016). Teoriia i praktyka vyshchoi osvity [Theory and practice of higher education]. Kyiv ; Mariupol. (Accessed 02 Apr.2024). [in Ukrainian].

22. Sikorskyi, P. (2021). Osnovni pedahohichni pidkhody ta yikh vplyv na formuvannia navchalnykh tekhnolohii [Basic pedagogical approaches and their influence on the formation of educational technology]. *Educational horizons*, No. 1 (52), pp. 96–100. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 21.05.2024

УДК 378.22-047.22

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.307814>

Ганна Красильникова, доктор педагогічних наук, професор
кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва
Хмельницького національного університету
Сергій Красильников, кандидат технічних наук, доцент
кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва
Хмельницького національного університету

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена проблемі формування педагогічної компетентності у здобувачів магістерського рівня вищої освіти різних спеціальностей. Висвітлена тенденція педагогізації вищої освіти як шлях гуманізації професійної підготовки та суспільства загалом у контексті побудови єдиного європейського освітнього простору. Встановлено, що формування педагогічної компетентності магістрів різних спеціальностей відбувається на базі чинних нормативних документів, зокрема Національної рамки кваліфікації та системи стандартів вищої освіти. На прикладі змісту окремих освітніх програм схарактеризований інструментарій формування педагогічної компетентності магістрів шляхом вивчення відповідних освітніх компонентів та проходження педагогічної практики в умовах ЗВО.

Ключові слова: маістри; педагогічна компетентність; фахові дисципліни; педагогічна практика.

Табл. 1. Літ. 14.

Hanna Krasylnykova, Doctor of Sciences (Pedagogy),
Professor of the Technological and
Professional Education and Decorative Arts Department,
Khmelnitskyi National University
Serhiy Krasylnykov, Ph.D. (Technical Sciences),
Associate Professor of the Technological and
Professional Education and Decorative Arts Department,
Khmelnitskyi National University

INSTRUMENTARY FOR THE FORMATION OF PEDAGOGICAL COMPETENCE OF MASTER'S DEGREE STUDENTS

The article is devoted to the problem of the formation of pedagogical competence of master's degree students of various specialties. The tendency of pedagogization of higher education as a way to humanize professional training and society as a whole in the context of building a single European educational space, based on the idea of constant updating of education due to the dynamic growth of information, the need for a person to learn throughout life as a factor of sustainable development of mankind is highlighted. It has been determined that the achievement of the sustainable development goals of providing inclusive and equitable quality education and promoting lifelong learning in our country is ensured through the implementation of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022–2032. It has been established that the formation of pedagogical competence of masters of various specialties is based on current regulatory documents, in particular the National Qualifications Framework and the system of higher education standards. Using the example of the content of individual educational programs, the instrumentation for the forming pedagogical competence of master's through the study of relevant subjects and pedagogical internship in universities is characterized.